

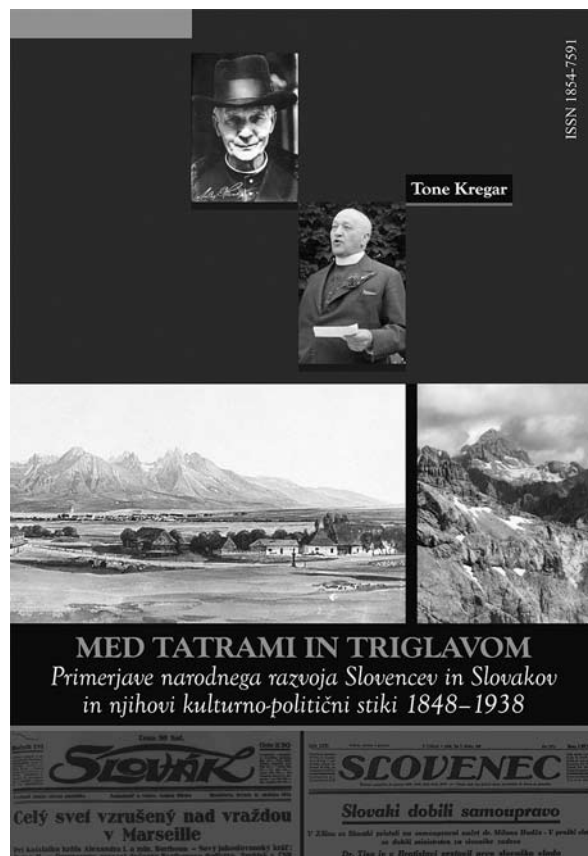
Kjer se pije, tam se dobro žije

(Ivan Žabota)

Tone Kregar, *Med Tatrami in Triglavom*. Primerjave narodnega razvoja Slovencev in Slovakov in njihovi kulturno-politični stiki 1848–1938; Celje: Zgodovinsko društvo, 2007. 352 strani. (Zgodovini.ce; 6)

Že naslov dela dr. Toneta Kregarja, muzejskega svetovalca v Muzeju novejšje zgodovine Celje, prinaša v slovensko zgodovinopisje tematiko, ki se ji doslej ni kaj dosti posvečalo. Razvoj slovenske in slovaške identitete v letih po marčni revoluciji pa tja do nemške zasedbe Sudetov na predvečer druge svetovne vojne je bil (v komparativnem smislu) doslej marsikateremu poznavalcu zgodovine kot tudi laičnemu bralcu skorajda neznan. Avtor je tako primerjalno nanizal v svojem delu, ki je predelana doktorska disertacija, obranjena konec leta 2007 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, slovensko in slovaško zgodovino v skoraj 100-letnem časovnem traku, še posebej pa so ga zanimali stiki obeh entitet, ki sta se v omenjenem obdobju prelevili v moderen narod.

Kregarjevo delo, ki odpira slovenskim (slovaškim in srednjeevropskim) raziskovalcem mnoge iztočnice za nadaljnje raziskovalno delo, se pretežno naslanja na že objavljeno literaturo in obojestranski periodični tisk (arhivsko gradivo bi bilo najbrž pri takšni komparativni zasnovi dela preobsežno in ne bi imelo pravega učinka). Pisec je knjigo zasnoval v štirih sklopih. V prvem sklopu obravnava slovensko in slovaško zgodovino od leta 1848 do razpada dvojne monarhije (na koncu je dodal še poglavje *Stiki in povezave med Slovenci in Slovaki do razpada Avstro-Ogrske*), v drugem sklopu pa čas med obema vojnama. Zadnja dva sklopa obravnavata slovaško stališče do Slovencev po prvi svetovni vojni in obratno (slovensko do Slovakov). Zgodovinski razvoj obojih je avtor povzel na slabih 160 straneh, medtem ko je slovenskemu in slovaškemu tisku namenil skoraj enako prostora. Avtor je ubral metodo, kjer je analiziral zgodovinski razvoj Slovencev in Slovakov, ob tem pa dodal razprave in članke, ki jih je zbral v številnem doma-

čem in tujem časopisju (slovenskem in slovaškem). Morda bi bilo smiselno oboje združiti v prav tako dobro berljivo čtivo, če ni avtor želel prav z ločenim prikazom poudariti časopisnega materiala in ga analizirati izvzeto od zgodovinskih dejstev.

Kakorkoli, Kregarjeva knjiga nas podrobno seznani z zgodovino in medsebojnimi (kulturnimi in političnimi) povezavami Slovencev in Slovakov. Njen namen je v primerjavi političnih in družbenih razmer obojih in (sprva v Habsburški monarhiji, nato v jugoslovanski oziroma češkoslovaški državi) v analizi razlik (sicer podobnega) zgodovinskega razvoja. Še večjo težo pa ima gotovo tudi analiza medsebojnega sodelovanja in poznavanja drug drugega v predstavljenem času.

V uvodnem sklopu avtor primerjalno predstavi slovenski in slovaški razvoj v Habsburški monarhiji od marčne revolucije naprej. Predvsem ga zanimajo podobnosti na eni in razlike na drugi strani. Te so bile kasneje (po uvedbi dualizma leta 1867) posledica življenja Slovencev v Cislitvaniji in Slovakov v Translitvaniji. Posebno pozornost nameni nastanku jugoslovanske in češkoslovaške

ideje, ki sta kulminirali v prevratnem obdobju in postavili oba naroda v nove politične tvorbe, zrasle na ruševinah dvojne monarhije. Kulturni in politični stiki, s katerimi avtor zaključi prvi sklop, so bili kljub bližini skromni znotraj dvojne monarhije (zaradi rečice Litve so si bili bližje Slovenci in Čehi ter Slovaki, Hrvati in Srbi). Stiki med Slovaki in Slovenci so bili tako omejeni, vezani na potujoče trgovce in na ozek krog intelektualne elite.

Osrednji ali drugi sklop je namenjen obdobju med obema vojnama, znotraj katerega se je oblikovalo slovensko vprašanje v jugoslovanski državi (sprva Državi SHS, kasneje Kraljevini SHS in nato Kraljevini Jugoslaviji) in slovaško vprašanje v Češkoslovaški. Avtor je oboje povezal, tako da jugoslovanski in češkoslovaški politični prostor tečeta vzporedno. Vodilo tega sklopa je predvsem v vprašanju državno-političnega avtonomizma in narodne samobitnosti na eni strani ter političnega centralizma in narodnega unitarizma (Prage oziroma Beograda) na drugi. Oba politična koncepta sta podrobno predstavljena tako v češkoslovaškem kot jugoslovanskem političnem prostoru, avtor pa je skušal ugotoviti sorodne poteze, pa tudi razlike med Slovenci in Slovaki znotraj obeh državnih tvorb v (podrejenem) političnem položaju.

Tretji in četrti sklop se nanašata na analizo časopisnih virov. Kregar je podrobno obdelal omenjeno problematiko in zbrane članke sistematično predstavil znotraj dveh sklopov. V tretjem se je posvetil pisanju in stališčem Slovakov do Slovencev (in do njihovega položaja znotraj nove državne tvorbe) v političnem in literarnem časopisju. Slovake je v času med vojnama zanimal predvsem problem narodno-političnih vprašanj v Sloveniji in Jugoslaviji, ki so ga postavljali v lastni državnopravni okvir (in primerjali svoj položaj s slovenskim). Četrti sklop pa je pregled slovenskih časopisov in njihov pogled na slovaški razvoj znotraj Češkoslovaške, ki je (kot ugotavlja avtor) pravzaprav zrcalna slika slovaških časopisov (glede dojemanja obeh »usod«). Pretok informacij med obema narodoma se je (v primerjavi z dvojno monarhijo) povečal, toda zaradi političnega centralizma in unitarizma kljub temu v manjši meri. Češkoslovaško-jugoslovanska liga, ki je s svojo revijo sicer zblíževala Čehe, Slovake in južnoslovanske narode, je favorizirala Prago in Beograd (pač v skladu s političnimi koncepti obeh prestolnic). Vseeno pa so bili Slovenci in Slovaki

dobro obveščeni o slovenskih oziroma slovaških političnih, kulturnih in družbenih razmerah. Glavno vlogo pri stikih in sodelovanju Slovencev in Slovakov je odigral katoliški pol, ki je podpiral narodno samobitnost in postavljaval avtonomistične težnje. Tako so najznamenitejši »poznavalci« Slovakov med Slovenci (in obratno) prišli prav iz katoliških krogov. Tukaj velja izpostaviti Viktorja Smoleja, ki se je sredi 30-ih let kot slavist izpopolnjeval v Bratislavi, še bolj pa slikarja Ivana Žabota, ki ga je v Bratislavo privedla njegova svobodnjaška narava (imel se je za slovaškega umetnika in bil zelo ogorčen, če so ga imeli za tujca). Žabota je vse do smrti ostal velik panslavist in zagovornik zblíževanja slovanskih narodov.

Primerjalna analiza dr. Toneta Kregarja seveda širi vedenje o habsburškem in srednjeevropskem prostoru. Delo je vsekakor prineslo novi veter v slovensko zgodovino, ki bi potrebovalo več podobnih del, s katerimi bi slovenski bralec dobil marsikatero informacijo o zgodovini članic Evropske unije (predvsem pa tistih iz bivše Vzhodne Evrope).

Filip Čuček

Anton Korošec v primežu kralja Aleksandra

Jure Gašparič, SLS pod kraljevo diktaturo. Diktatura kralja Aleksandra in politika Slovenske ljudske stranke v letih 1929–1935; Ljubljana: Modrijan, 2007. 304 strani.

Začnimo na koncu. Pet arhivov (šestnajst fondov), osemnajst časopisov, dvanajst strani literature in pet strani imenskega kazala. To so podatki, ki jih najdemo na koncu dela dr. Jureta Gašpariča (znanstvenega sodelavca Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani in docenta na Filozofski fakulteti v Mariboru) v rubriki *Viri in literatura*, ki obsega dvajset strani. Ob suverenem poznavanju arhivskega in časopisnega gradiva ter relevantne literature je Gašparič subtilno osvetlil »življenje«